

вплив, а також через індивідуальну самооцінку кожного громадянина, який буде впевнений у завтрашньому дні.

Висновки. Таким чином, існуючий ринок праці в Україні характеризується низькими показниками, які пояснюються дією внутрішніх та зовнішніх чинників. За результатами дослідження деяких соціологів, чимала частка працездатного населення відмовляється виходити на ринок праці не тому, що не може знайти роботу, а тому що вони просто не бажають працювати. Їхня економічна неактивність створює лише негативний настрій у суспільстві і, особливо, серед важливого для ринку праці прошарку населення у віці від 25 до 55 років. Динаміка витрат на робочу силу фактично повторює динаміку заробітної плати в галузях (за видами діяльності). Різниця в оплаті праці, відповідно у витратах працедавця на робочу силу пов'язана не стільки з величиною підприємства, скільки з його належністю до галузі або виду економічної діяльності. Випереджальне зростання ціни робочої сили відбувається в приватному секторі економіки на відміну від державного; в окремих конкурентоспроможних галузях за умови підвищення попиту на продукцію галузі; в деяких найбільш економічно розвинутих регіонах країни, а також у тіньовій економіці. Отже, можна зробити висновок, що політика формування вартості найманої робочої сили в умовах кризи повинна залежати від ефективної політики регулювання ринку праці, а це, в першу чергу, залежить від умов оплати праці.

Література:

1. Куликов Г. С. Скільки коштує робоча сила / Г. С. Куликов // Праця і зарплата. - 2010. - № 28. - С. 22-21.
2. Латік В. Д. Основні показники рівня життя населення / В. Д. Латік, Н. В. Підлужна // Праця і зарплата. - 2010. - № 18. - С. 7-9.
3. Бочкарьова Т.С. Заробітна плата в вересні / Т. С. Бочкарьова // Праця і зарплата. - 2010. - № 17. - С. 11-12.
4. Середня заробітна плата за регіонами в Україні в 2011 році [Електронний ресурс] : Податки та бухгалтерський облік. – 2011. - № 9. - С. 26-Режим доступу до журн.:
5. http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/socposobiya/sred-zarp-reg/sred-zarp-reg_11.

УДК 330.59 (477)

РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Краснікова О.М., к.е.н., доцент
Полтавська державна аграрна академія**

У статті досліджено рівень життя населення України в умовах ринкової трансформації її економіки, обґрунтовано необхідність підвищення його якості як основного фактора розвитку людського потенціалу.

In the article the standard of living of population of Ukraine is investigational in the conditions of market transformation of her economy, the necessity of increase of his quality is reasonable as a basic factor of development of human potential.

Постановка проблеми. Стратегічний курс України на побудову високорозвиненої, демократичної і правової держави, яка прагне інтегруватися у світовий та європейський економічний простір, передбачає пріоритетність

досягнення соціальних цілей, орієнтацію на загальнолюдські цінності, що визначають отримання нової якості життя громадян країни, запровадження різних соціальних, економічних, демократичних у своїй основі європейських стандартів життєдіяльності людини. Нині людина, яка є основним носієм економічних відносин, повинна мати відповідний рівень доходів, освітньо-професійний потенціал, належні умови проживання, культурний розвиток, соціальні права та гарантії. Тому на сьогодні головним завданням соціальної політики уряду України є забезпечення належного і підвищення наявного рівня життя населення нашої держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальним питанням є аналіз сучасного стану справ у галузі соціальної справедливості та проблеми нерівності в Україні. Знайомство із відповідною літературою дає підстави твердити, що ці питання не завжди перебувають у центрі уваги економістів, оскільки є дуже близькими за своєю суттю до соціальних, філософських та політологічних предметів дослідження. У зв'язку з цим становлять інтерес саме економічний аналіз даних проблем, який проводився такими вченими, як Ярош О., Гетьман Л., Тичина А., Борейко І., Голобородько О. та ін.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз рівня життя населення в Україні на сучасному етапі її розвитку, виявлення причин низького рівня життя та проблем, пов'язаних із його підвищенням.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, рівень життя — це характеристика економічного добробуту населення, що вимірюється реальним доходом на душу населення та чисельністю населення, яке знаходиться за межею бідності. Часто також беруться до уваги: доступ до системи охорони здоров'я, економічна нерівність, рівень освіти, доступ до певних товарів, очікувана тривалість життя при народженні. Часто терміну протиставляється поняття «якість життя», що також передбачає різноманітні не-економічні показники. Життєвий рівень населення залежить, з одного боку, від способу виробництва, який характеризується відносинами власності, рівня розвитку матеріальної бази суспільства, сфери послуг та суспільною продуктивністю праці, а з іншого - від способу життя, що визначається загальними проявами життєдіяльності людини, а саме: величиною потреб у різних життєвих благах та можливістю їх задоволення, виходячи з пропозиції товарів та послуг на ринку та реальних доходів населення. Отже, на рівень життя населення впливає ряд економічних, соціальних, політичних, культурних, інноваційних, екологічних та інших факторів.

Для аналізу й оцінки життєвого рівня населення використовують різні показники, такі як обсяг валового внутрішнього продукту, національного і реального доходу на душу населення, обсяг послуг на душу населення, середній рівень заробітної плати, забезпеченість житлом та інші. Окрім того, життєвий рівень населення країни характеризують показники середньої тривалості життя, народжуваності і смертності населення. Отже, стан і розвиток суспільства визначається значною кількістю показників та складом його населення, трудовими можливостями, рівнем та якістю життя, соціальною захищеністю. Показники кількості, складу, динаміки населення, рівня його

життя дають змогу судити про можливості соціально-економічного розвитку країни, його тенденціях, вказують органам державної влади заходи, які необхідно вжити для розвитку народонаселення. Саме населення країни є джерелом ресурсів для праці, носієм конкретних економічних відносин.

У даний час Україна переживає складний період розвитку державності, що відбивається на її населенні. Починаючи з 1993 року, чисельність постійного населення країни зменшується приблизно на 300-400 тис. осіб щорічно. За прогнозом Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України, до 2050 року чисельність населення України може скоротитися до 35 млн. осіб. Це скорочення зумовлене великою кількістю факторів, серед яких економічна криза, зміна типу і режиму відтворення (переважання смертності над народжуваністю людей), негативні тенденції у міграційних процесах, екологія та ін. [1].

Із входженням України в смугу економічної кризи, політичної нестабільності пов'язані показники середньої тривалості та рівня життя населення, які з 1991 року зменшуються. Протягом останніх 18 років чисельність населення України зменшилась на 5,7 млн. осіб. Щорічні темпи скорочення населення становили за цей період 0,6-1%, у той час, як у розвинутих країнах світу його чисельність зростала зі швидкістю від 0,01% (Іспанія, Італія, Німеччина) до 0,04-0,07% (Данія, Франція, Нідерланди) у рік. Кількість народжених в Україні у 2008 році становила 67,7% від кількості померлих. Позитивним є те, що цей показник зріс порівняно із 2007 роком на 7%, що свідчить про підвищення народжуваності у нашій країні порівняно з попередніми роками, хоча й досі коефіцієнт смертності перевищує коефіцієнт народжуваності. На жаль, за рівнем смертності Україна посідає перше місце в Європі [2]. Зниження рівня життя основної маси населення України супроводжується зростанням безробіття. Незареєстроване безробіття в багато разів перевищує офіційні показники і сягає сьогодні майже п'ятої частини економічно активного населення. В умовах відсутності ефективної системи соціального захисту ця група населення взагалі не має будь-яких засобів до існування. Від зниження рівня життя найбільш страждають групи населення, які не можуть самостійно повністю забезпечувати задоволення своїх потреб - люди похилого віку, діти та інваліди, тобто саме та частина населення, за рівнем життя якої визначається добробут суспільства. Ці категорії населення сьогодні найбільше підпадають під ризик опинитися за межею бідності тому, що система державного соціального захисту не може гарантувати їм навіть відносно задовільні умови існування. Високий та задовільний рівень життя є сьогодні виключним явищем, яке практично не фіксується даними офіційної соціально-економічної статистики та опитуваннями населення. Але в суспільстві вже з'явилася соціальна група багатіїв, відмінною особливістю яких є володіння капіталом у класичному розумінні цього поняття.

Останніми роками спостерігається стрімке зростання соціально-економічної нерівності, що веде до поляризації суспільства. Майже 90 % населення України сьогодні живе за межею бідності, 5 % складають ті, кого можна віднести до середнього класу, і 5 % - до багатих людей.

За роки незалежності України відбувся основний перерозподіл коштів, склалися певні класи та верстви населення. Основною проблемою, з якою зіткнулося суспільство, є його велика соціальна нерівність. Населення розподілилося на дві основні, при цьому досить чисельно нерівномірні групи – бідні і багаті. Розрив у їх доходах настільки великий, що так званого «середнього» класу в Україні фактично немає. Дані Держкомстату України свідчать про нерівномірний розподіл доходів – 50% населення мають середньодушовий щомісячний дохід у розмірі 920 грн. [3]. Тижневик «Фокус» підготував черговий рейтинг двохсот найбагатших людей України. В 2011 р. журнал нарахував у країні 21 мільярдер, їхній загальний статок оцінюється в сумі майже 58 мільярдів доларів та більше 170 мільйонерів. Торік мільярдерів було вісім, а у 2009 р. – четверо.

Одним із основних критеріїв визначення життєвого рівня окремих країн є розмір валового національного доходу на душу населення, який характеризує ступінь розвитку тієї чи іншої країни. Як відносний показник він характеризує, що підлягає розподілу в розрахунку на одного громадянина. Розмір валового національного доходу на душу населення за рік у різних країнах має дуже значні коливання. Наприклад, у 2010 р. найвищий рівень ВВП на душу населення був зареєстрований в Катарі (145300 дол. США) та Ліхтенштейні (122100 дол. США). За цим важливим макроекономічним показником Україна перебуває на 133 місці (6700 дол. США) [4].

Основною причиною низького рівня життя населення в Україні є: відсутність оплачуваної роботи для частини працездатного населення, низька оплата праці працюючим громадянам при енергозатратній економіці, існування певних диспропорцій в заробітній платі, важкі умови праці тощо.

Забезпеченню народного добробуту повинні сприяти безкоштовні послуги закладами соціальної сфери (освіти, охорони здоров'я, культури). Оскільки бюджетне фінансування в даний час є недостатнім, а колективні джерела фінансування тільки почали створюватися, витрати населення на отримання цих послуг досить вагомі, що негативно впливає на рівень та якість життя народу. Показники рівня та якості життя населення України підтверджують, що заходи, які держава вживає для поліпшення життя (підвищення мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму тощо) є вкрай недостатніми.

Українська держава в умовах відсутності достатніх фінансових коштів для переорієнтації економіки із сировинних галузей на наукоємні повинна створити такі умови, щоб працездатне населення змогло реалізувати свій творчий потенціал та забезпечити якісне життя, а непрацездатне - отримало гідний соціальний захист.

Висновки. Показники рівня та якості життя населення України підтверджують, що заходи, які держава вживає для поліпшення життя своїх громадян (підвищення мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму, тощо) є недостатніми. Щоб забезпечити суттєве підвищення ефективності усіх галузей народного господарства слід завершити реформування усіх сфер су-

спільного життя відповідно до європейських стандартів, включаючи і сільськогосподарське виробництво, потенціал якого є величезним.

Рівень життя основної маси населення України під час проведення ринкових реформ знизився і сьогодні не відповідає загальноєвропейським світовим стандартам. Високий рівень життя спостерігається у тих суспільствах, де соціально-економічні процеси характеризуються стабільністю, гнучкістю та динамізмом, що забезпечує поступовий розвиток та прогрес. Стабільність суспільства виявляється перед усім в поступовому відтворенні умов життя в оптимальних пропорціях, відсутності негативних тенденцій соціально-економічної динаміки та прихильності більшості членів суспільства до сталих гуманістичних цінностей. Соціально-економічний прогрес суспільства можна визначити як підвищення рівня життя населення в цілому, що, як правило, знаходить своє відображення в поширенні високого життєвого стандарту на все більшу і більшу кількість людей та ліквідації абсолютної бідності. Сучасна соціально-економічна динаміка України, на жаль, не відповідає цим критеріям. Більше того, в Україні спостерігається тенденція до укорінення зворотного розвитку вказаних явищ. Майбутнє піднесення економіки залежатиме від стабілізації суспільних відносин, законності, а не вибіркового правосуддя, яке у сукупності з іншими прогресивними кроками усіх гілок влади гарантує поступове відтворення суспільного виробництва в якості головного пріоритету.

Література:

1. Борецько І.П. Рівень життя населення: стан і тенденції / І.П. Борецько, О.Л. Голобородько // Електронний ресурс: udau.edu.ua/library.php?pid=1384.
2. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О.А. Грішнова. - К: Знання, 2001. - 254 с.
3. Звіт з людського розвитку в Україні за 2008 рік: Людський розвиток і європейський вибір України. - К: ПРООН Україна, 2008. - 122 с.
4. Ярош О. Шляхи подолання соціальної несправедливості і нерівності в Україні / О. Ярош, О. Пушкарьов // Економіка України. – К.: Вид-во «Преса України», 2011. - № 3 (592).- С. 70 – 77.

УДК 351.746.1:620.9:33(477)

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ЯК ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

**Чіп Л.О., к.е.н., доцент, Петренко Ж.А., к.е.н.
Полтавська державна аграрна академія**

Розглянуто сутність функціонування та проблеми нинішнього стану паливно-енергетичного комплексу України. Окреслено шляхи розвитку та найважливіші аспекти економічної безпеки країни, проаналізовано взаємозумовленість та нерозривність категорій "економіка" та "безпека".

Essence of functioning and problem of the present state of fuel and energy complex of Ukraine is considered. Outlined ways of development and major aspects of economic security of country, an interconditionality and unbreak of categories is analysed "economy" and "safety".